

החלטת הממונה על המשמעת – הכרעת דין

1. כנגד הנקבל, תלמיד לתואר בוגר בחשבונאות, הוגש כתב קובלנה הנוגע להתנהלותו באחת הבחינות אליהן ניגש (במועד ב'). בחינה זו התקיימה במחשבים הניידים של התלמידים, באמצעות מערכת ממוחשבת, וללא חומר עזר – למעט קובץ מודפס "תקני" (להלן: התקן או קובץ התקינה), בהיקף של כ-150 עמ', שאותו צוות הקורס התיר. על אף האמור, כך נטען בכתב הקובלנה, בזמן ש"ביקש הנקבל לשאול את המתרגלת שאלה . . . ראתה המתרגלת נייר מבצבץ מתוך הקובץ". בנייר זה, שגודלו A4, הופיעו בין היתר תשובות לשאלות משיעורי הבית ומהמבחן במועד א' (שהיו אסורים לשימוש) (להלן: הדף או דף הפתרונות). בכך ייחס כתב הקובלנה לנקבל עבירות של הונאה בבחינה והפרת הוראות בבחינה (בהתאמה, סעיפים 29.3 ו-29.4 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ח) (להלן: התקנון)).¹ הנקבל הודה בעבירת הפרת ההוראות אך כפר בעבירת ההונאה.

2. התקיימו בענייננו שני דיוני הוכחות ובהם נשמעו עדויות מטעם הצדדים. כן נשמעו סיכומי הצדדים. ניתן לומר שהדיון התמקד בשני אלו. א. גרסתו של הנקבל למהלך האירועים. ב. משמעות אותו דף שנמצא אצל הנקבל – כאשר הקבילה טוענת שהדף משמעותי לפתרון הבחינה, ואילו הנקבל סבר כי הדף אינו מסייע בפתרון. אציג בקצרה את טיעוני הצדדים בסוגיות אלו.

גרסתו של הנקבל

3. הנקבל תיאר את העניינים מזווית ראייתו. לדבריו, הוא לא היה מודע לכך שאותו דף נמצא בתקן שהותר בבחינה. הוא גר ולומד עם חברים אחרים, וכולם משתמשים בספרים שאחרים השתמשו בהם בעבר. וכך, גם לבחינה זו נכנס הנקבל עם קובץ תקינה שנלקח מה"פול" המשותף. "אני נכנסתי לבחינה עם ספר שהייתי בטוח 100 אחוז שהוא נקי" (עמ' 4 לפרוטוקול מיום 29.1.2025). מכאן, שהדף הוכנס לתקן ללא ידיעתו של הנקבל, על ידי אחד החברים. בזמן הבחינה המתרגלת בדקה את התקן של הנקבל (כפי שעשתה גם לאחרים) אך לא מצאה כלום. בשל רעשים הנקבל עבר קדימה, לשורה הראשונה, ולאחר מכן ביקש מהמתרגלת לענות על שאלה. לאחר שהמתרגלת ענתה לשאלתו היא בדקה שוב את קובץ התקינה, ואז מצאה את אותו הדף, להפתעת הנקבל. על אף שהדף הכיל פתרונות לשאלות, למשל ממועד א', הנקבל סבור שאין בדף כדי לעזור לו בבחינה (וראו גם פירוט להלן בסוגייה זו). ממילא, לדבריו, לא ידע על קיומו בקובץ ולא השתמש בו. הנקבל הדגיש כי לא נתקל (או עיין) באותו דף במהלך הבחינה. כך למשל, מפני שהדף היה באחד הפרקים בתקן שלא הגיע אליהם בבחינה. הנקבל סבר כי העובדה שהתקדם לשורה הראשונה, ושביקש מהמתרגלת לענות על שאלה, מעידות על נכונות גרסתו, כלומר, שלא היה מודע לקיומו של אותו דף בתקן.

4. בא כוח הקבילה חקר את הנקבל בחקירה נגדית. סוגיה אחת שעלתה בחקירה הנגדית היא בדיקת הקובץ על ידי הנקבל טרם הבחינה. מהחקירה עלה כי הנקבל לא בדק את הקובץ טרם הבחינה והניח, מתוך אמון משותף בחבריו, כי הקובץ תקין.² לטענת הקבילה, משלקח לבחינה קובץ שאינו שלו, על הנקבל הייתה מוטלת חובת זהירות מוגברת לוודא שהתקן נקי. סוגיה אחרת שעלתה בחקירה הנגדית היא משמעות אותו דף פתרונות והסיבה לשמה נוצר. כזכור, לטענת הנקבל אין לדף משמעות מיוחדת בבחינה. לגרסתו, הדף הוכן, ככל הנראה, על ידי אחד מהחברים שלמד למועד ב' תוך פתירת מועד א'.

משמעות הדף שנמצא ברשותו של הנקבל

¹ אעיר כי בכתב הקובלנה הופיעו שני סעיפים נוספים. עניינו של הראשון בהתנהגותו של הנקבל אל מול משגיחי הבחינה (כך למשל, לפי כתב הקובלנה טרם החלה הבחינה הנקבל "ניגש לשולחן המשגיחים וניסה לקחת טופס . . . בכוח" וכן "החל לצעוק על המשגיחים"). עניינו של הסעיף השני בדפים נוספים שנמצאו בקובץ התקינה, בכתב יד. במהלך הדיונים הקבילה הודיעה לבית דין זה על השמטת סעיפים אלו. מכאן, שהסעיף היחיד הרלוואנטי לענייננו נוגע לאותו דף פתרונות שנמצא בקובץ של הנקבל.

² . . . אני נמצא בחבורה של חברים, שכולם סומכים אחד על השני, שכולנו יודעים שכל אחד בודקים אותו היטב, אף אחד מאיתנו לא היה מסתכן להכניס משהו שיכול לסכן אותו . . . או אחד החברים" (עמ' 8 לפרוטוקול עדות הנקבל).

5. סוגייה שעמדה במוקד הדיון, ולה הוקדש דיון הוכחות נפרד, היא משמעות הדף שנמצא ברשותו של הנקבל. ברשות הנקבל נמצא דף A4. חלקים מדף זה מכילים בצפיפות פתרונות למספר שאלות (כגון שאלות משיעורי הבית וכן ממועד א'). פתרונות אלו הם בצורת דוח פעילות, עם נתונים מספריים בחלקים המתאימים. בנוסף לפתרונות דף ה-A4 מכיל בחלקים מסוימים מעין-סיכום של הוראות התקן הרלוונטיות (למשל: "הון מניות + פרמיה - שע"ח מועד הנפקה"). נזכיר שבבחינה הותר לסטודנטים להכניס קובץ המכיל תקינה חשבונאית – היקפו כ-150 עמ'. האם הדף האמור – שכולל פתרונות לשאלות שלא הופיעו בבחינה – יכול להעניק לנקבל יתרון לא הוגן?
6. *עדת הקבילה (מתרגלת הקורס)*. בעניין זה ביקשו הצדדים להעיד – כל אחד מטעמו – עד בעל מומחיות בעניין. מטעם הקבילה העידה מתרגלת הקורס. עדות המתרגלת התבססה על תכתובת שלה עם הקבילה (שכמובן נמסרה לנקבל טרם הדיון), בה פירטה המתרגלת את האופנים בהם דף הפתרונות יכל לסייע באופן משמעותי לנקבל.
7. ככלל, מתרגלת הקורס סברה שהדף נותן לנקבל יתרון משמעותי בפתרון הבחינה. אמנם, הנבחנים יכלו להשתמש בקובץ התקינה. אך קובץ זה, לדברי המתרגלת, כולל, ככלל, את רכיבי הפתרון, אך לא את שיטת העבודה, ה"מתכון" לפתרון. ואכן, מעבר לקובץ התקינה, הבחינה בחומר סגור. דפים אחרים אינם מותרים בבחינה, בדיוק בגלל החשש שחומר נוסף יעניק יתרון בלתי הוגן. מנגד, דוגמת הפתרון של שאלות ממועד א' (ומשיעורי הבית) מאפשרת לתלמיד להשתמש ב"שלד" לתשובה, ובכך כאמור לקבל יתרון לא הוגן. הציפייה היא, איפוא, שהתלמידים יזכרו את דרך הפעולה על פה.
8. ניתן להדגים עמדה זו באמצעות התייחסות לשתי סוגיות קונקרטיות (מתוך 4 סוגיות אליהן התייחסה המתרגלת). האחת היא פעילות מלכ"רים. בדף הפתרונות הופיעה דוגמה לדוחות הכספיים של מלכ"ר (שפורסמה כפתרון לאחת השאלות במועד א' באותו סמסטר). שאלה שעסקה בנושא דומה, כמובן עם נתונים שונים, הופיעה גם במועד ב', ומשקלה 20% מהציון. לדברי המתרגלת, בעוד שהנתונים שונים בין השאלות, הטכניקה לבניית דוח המלכ"ר היא אותה טכניקה – ובכך הפתרון של מועד א' משמעותי מאוד. דוגמה שנייה היא הנושא של תרגום דוחות כספיים והפרשי שער. גם כאן במועד ב' הופיעו שאלות בנושא זה (שמשקלן 30%), והדף שנמצא ברשות הנקבל הכיל הוראות מפורטות לטיפול בסוגייה – "דף נוסחאות" מקיף, נרחב, שלם וממצה שכולל את טכניקות החישוב ולמעשה התשובות לסוגיות אפשריות רבות שעליהן הסטודנט עשוי להשאל, ובמקרה של הסטודנט דן – הוא גם נשאל" (מתוך התכתובת שהוצגה בין המתרגלת לקבילה).
9. ניתן לסכם, איפוא, את עמדת עדת הקבילה כך. קובץ התקינה מכיל, בעיקרו, חומר גלמי ומותר בשימוש. אך התלמידים נדרשים לזכור את שיטת העבודה על פה. הדף שנמצא אצל הנקבל מכיל דוגמאות ספציפיות לשימוש בשיטת העבודה ולכן מעניק לו יתרון לא הוגן, משמעותי בבחינה. המקור ליתרון זה הוא הדמיון בשאלות בין מועד ב' למועד א' (ובין שני המועדים לשאלות שנפתרו בתרגולים). בלשון המתרגלת: אלו "סוגיות מסובכות . . . [שמופיעות] בשינוי מספרים" בין המועדים. "במועד א' שאלנו על חברה מסוימת ובמועד ב' על חברה אחרת . . . [אנחנו מצפים מהתלמידים לזכור את השלד לפתרון] בעל פה ולדעת להתאים לסיטואציות של השאלה".
10. המתרגלת עמדה, כמובן, לחקירה נגדית. בחקירה חזרה שוב המתרגלת על עמדתה לפיה הדף האמור מעניק יתרון משמעותי לנבחן, שמקורו במבנה הבחינה, הדמיון בין השאלות במועדים השונים, והעובדה שהתלמידים נדרשים לזכור את דרך הפתרון ושיטת הפעולה.
11. *עדת הנקבל*. מטעם הנקבל העידה מתרגלת (במשפטים) שהיא בוגרת החוג בחשבונאות. עדת הנקבל סברה כי בדף האמור יש יתרון מינימלי, אם בכלל. ציפיית הסטודנט היא שהשאלות בין המועדים תהיינה שונות מהותית גם אם יש דמיון בחלק מהטכניקות לפתרון. על כן, שינויים קטנים בשאלות משנים את הפתרון באופן משמעותי, והופכים את הפתרונות הקודמים למיותרים. בנוסף, לפחות ברמה מסוימת, שיטות הפתרון כבר נמצאות בקובץ התקינה.

12. עדת הנקבל הדגימה עמדה זו באמצעות מספר דוגמאות מהבחינה. כך למשל, לענין פעילות מלכ"רים, בקובץ התקינה שהותר בבחינה ניתן למצוא "שלד" דומה לפתרון שנמצא בדף הפתרונות. דוגמאות דומות ניתנו לסוגיות האחרות, לרבות נושא הפרשי השער. התקן שהורשה בבחינה "מאוד ברור" וממצה, והיכן שהתשובה לא מופיעה בתקן, היא ברורה מההקשר גם לאדם מן היישוב.

13. התייחסויות כתובות כנגד חוות הדעת של הצד השני. ביקשתי מהצדדים לשלוח התייחסויות בכתב כנגד הטענות שעלו בשתי עדויות אלו. הקבילה הציגה את התייחסות המתרגלת. המתרגלת חידדה את עיקרי עמדתה. בעיקר, לעמדת המתרגלת יש בדף הפתרונות כדי לסייע לנבחן גם אם קיימת חפיפה מסוימת בין הדף לבין קובץ התקינה. אדגים שוב באמצעות שתי הסוגיות האמורות, מלכ"רים ותרגום דוחות.

14. ביחס לדוח מלכ"ר, אמנם יש בקובץ התקינה "שלד של דוחות", אך השלד שנמצא בדף הפתרונות (ונלקח כיכור מפתרון מועד א') הוא "יותר נוח להבנה מזה שמציג התקן". כך למשל, ובהמשך להתייחסות של עדת הנקבל, בתקן ניתן למצוא דוגמת דוח פעילות מלכ"ר רלוונטית (נספח ג2, עמ' 44 לתקן). אך בדוח זה מופיעים XXX ולא מספרים. להבדיל, הפתרון של מועד א' מציג דוח ובו מספרים ממש. בכך יש ערך לנבחן גם ללא נתוני השאלה. הפתרון שנמצא בדף הפתרונות מאפשר לסטודנט לראות כיצד יש לשבץ נתונים מספריים שחוזרים על עצמם במקומות שונים בשלד הדוח.³ לענין הפרשי שער, אכן ניתן להסיק את ה"כללים להצגה נאותה של אירועים בחיי חברה בדוחות כספיים" גם מתוך היגיון בריא. אך התקינה החשבונאית לא תמיד אינטואיטיבית, והדף שהוכנס מעניק וודאות לטיפול בסוגיות אלו.

15. בדומה, ההגנה העלתה בהתייחסותה הכתובה טענות שונות לגבי עדות המתרגלת. כך, ההגנה הדגישה כי קובץ התקינה החשבונאית מכיל הסברים בעברית פשוטה, וכי הנספחים לתקן מציגים דוגמאות דוחות שמייטרים את דף הפתרונות (למשל, בהקשר של דוח מלכ"ר, נספח ג2 הני"ל). די בתוספת של אלמנט קטן בנתוני השאלה על מנת לשנות את כל אופן הפתרון של השאלה. יתר על כן, ניתן לסבור כי "[א]למנטים אשר נכללו כחלק מהמבחן במועד א' לא יופיעו פעם נוספת במועד שלאחריו" (עמ' 1 להתייחסות הכתובה של עדת ההגנה). בדומה, גם בהקשר של הפרשי שער דף הפתרונות אינו יכול לעזור. המועדים הרלוונטיים הם אינטואיטיביים. "אין הרבה מועדים רלוונטיים בעולם החשבונאי וסטודנט סביר יכול לנחש את המועד הרלוונטי האמור בקלות" (עמ' 3 להתייחסות הכתובה). ממילא, מועדים אלו נמצאים בתקן (ס' 23 לחלק שכותרתו "תקן חשבונאות בינלאומי 21").

דיון והכרעה

16. הוכחת עבירת ההונאה בעבירות משמעת דורשת להראות כי התקיימה כוונה מצד הנקבל. בעוד שניתן להסיק כוונה כזו מהראיות הנסיבתיות (ס' 57.5 לתקנון), תקנון המשמעת דורש עמידה ברף של הוכחה מעבר לספק סביר (ס' 57.4), בדומה לרף הנדרש בדיון הפלילי ה"רגיל". השאלה העומדת במוקד הכרעת הדיון, אם כן, היא שאלת כוונת הנקבל.

17. עיינתי בחומרים שלפניי, לרבות בהתייחסויות הכתובות ובפרוטוקולים. סברתי שרף זה נחצה ויש מקום להרשיע את הנקבל גם בעבירת ההונאה.

הערך של הדף שנמצא ברשותו של הנקבל

³ אבהיר. בשלד הדוח שנמצא בקובץ התקינה, כאמור, אין מספרים אלא רק XXX. בדף הפתרונות ניתן לראות את המספרים ש"מיובאים" מנתוני השאלה במועד א'. על כן, ניתן לתהות כיצד הדוח שנמצא בדף הפתרונות מסייע לסטודנט ללא נתוני השאלה (בדף הפתרונות ניתן למצוא רק את הפתרון, ללא נתוני השאלה). לעמדת המתרגלת, גם ללא נתוני השאלה הפתרון יכול לסייע. כך, כיוון שניתן להבין מהפתרון שמספרים שונים צריכים לחזור על עצמם במקומות שונים בדוח. למשל, המספר 480,000 שנמצא בפתרון מועד א' תחת "סכומים ששוחזרו מנכסים נטו שהוגבלו להשקעה בנכסים קבועים" חוזר על עצמו במקומות שונים בדוח – למשל תחת "גריעות במהלך השנה: העברת סכומים שלא קיימת לגביהם הגבלה, שהושקעו בנכסים קבועים". בדוח שנמצא בתקן קיימים רק XXX ולא מספרים. לכן, הדוח המספרי בפתרון מאפשר לסטודנט להבין אילו נתונים יש לשבץ באותם מקומות בדוח (כאמור, גם ללא שימוש בנתוני השאלה).

18. הצדדים השקיעו מאמצים רבים בשאלת החשיבות של הדף שנמצא ברשותו של הנקבל. הקבילה טוענת כי דף פתרונות זה מעניק יתרון לא-הוגן משמעותי. בעוד שהתקן שהותר בבחינה מאפשר גישה ל"רכיבים", הדף, בו פתרונות לשאלות קודמות, מציג את ה"מתכון" ואת שיטת הפעולה. מנגד, הנקבל סבור כי הדף האמור אינו תורם לפתרון, שכן המידע שנמצא בדף ממילא קיים בתקן שהותר בבחינה, ואו הוא טריויאלי. לתמיכה בעמדתם הביאו הצדדים עדות נוספת, של מתרגלת הבחינה, מצד הקבילה, ושל עדה בוגרת החוג לחשבונאות (ומתרגלת במשפטים) מצד הנקבל.

19. לאחר שעיינתי בחומרים אני סבור כי הפערים בין הצדדים קטנים מכפי שנחזה ממבט ראשון. אני נוטה להסכים עם העמדה שהוצגה מטעם הנקבל לפיה רוב החומר הנדרש מופיע בתקן, ואני מוכן להניח כי הדף אינו גורם מכריע להצלחה בבחינה. מנגד, קשה לקבל את העמדה לפיה הדף חסר כל ערך. לכל הפחות, יש בו כדי לסייע לסטודנט במיקוד החומר וסידורו – גם אם כל החומר הרלוונטי נמצא בתקן, שכזכור, היקפו כ-150 עמ'.

20. כדי להדגים אתיחס שוב בקצרה לשתי הסוגיות החשבונאיות בהן התמקדתי לעיל – דוח פעילות מלכ"ר והפרשי שער. לעניין דוח פעילות מלכ"ר, הדף שנמצא ברשות הנקבל הכיל כאמור את פתרון מועד אי לשאלה שעסקה בפעילות מלכ"ר (שאלה בנושא זה הופיעה גם במועד ב'). פתרון זה מופיע בצורת דוח פעילות ובו מספרים. דוח דומה מופיע בתקן (נספח 22, עמ' 44 לתקן). אך כפי שראינו, דוח זה מכיל XXX ולא מספרים, בניגוד לדוח שנמצא בפתרון. מקריאת הדוח שנמצא בפתרון ניתן להבין אילו נתונים מספריים יש לשבץ במופעים שונים בדוח – ומידע זה אינו נמצא בתקן שהותר בבחינה (וראו גם פס' 14 ובפרט ה"ש 3 לעיל). בכך בראיתי יש כדי להקל, במידת מה, על הסטודנט הניגש לבחינה.

21. הדברים יפים גם לסוגיה של הפרשי שער. אכן, ניתן לומר שהתקן כולל את המידע הדרוש לפתרון. למשל, בקובץ התקינה ניתן למצוא את ס' 23 בחלק שכותרות "תקן חשבונאות בינלאומי 21". סעיף זה מורה כי "פריטים כספיים במטבע חוץ יתורגמו תוך שימוש בשער הסגירה"; כי "פריטים לא-כספיים שנמדדים במונחי עלות היסטורית במטבע חוץ יתורגמו תוך שימוש בשער החליפין במועד העסקה" וכיו"ב. בדף שהוכנס לבחינה קיימת התייחסות של מספר שורות להפרשי שער. התייחסות זו מהווה – בראייתי – מעין סיכום ממצה של הנאמר בתקן. "הון מניות + פרמיה – שע"ח מועד הנפקה; דיבידנד – שע"ח מועד הכרזה" וכיו"ב. אכן, גם אם ההתייחסות הנ"ל אינה מוסיפה לתקן קשה לטעון כי אין לה ערך מבחינת הסטודנט. היא ממקדת את האמור בתקן, ממצה אותו, וחוסכת לו דפדוף וחיפוש של החלק הרלוונטי בתקן. דברים דומים ניתן לומר גם על שתי הסוגיות החשבונאיות האחרות שמופיעות בדף הפתרונות, הטבות עובד ודוחות כספיים לתקופות ביניים.

22. נדמה שעמדה זו, לפיה יש בדף שהוכנס לבחינה ערך מסוים לסטודנט – ולו בסיכום ומיקוד התקן בסוגיות מסוימות – נמצאת "מאחורי הקלעים" של העדויות שהובאו לפניי. כך, בהתייחסותה הכתובה של המתרגלת לעדות של עדת הנקבל, הסכימה המתרגלת כי "התקן מציג שלד של דוחות, אבל השלד של הדוחות שצירף הסטודנט הוא יותר נוח להבנה מזה שמציג התקן". ובהקשר אחר, של שוליות התרומה, סברה המתרגלת כי "לסטודנט שקיבל 55" הדף שהוכנס יכול לסייע במעבר. אני סבור שניתן לקרוא באופן דומה את התייחסות עדת הנקבל. בהתייחסות זו מודגשת העמדה לפיה המידע הרלוונטי נמצא בתקן, ומה שלא נמצא בתקן הוא טריויאלי לסטודנט הסביר. אך גם מעמדה זו ניתן להכיר בכך שהדף יכול לסייע לסטודנט חלש, שאינו הסטודנט הסביר; וכן למקד פריטים חשובים מתקן שאורכו 150 עמ' לתוך דף בודד (ובכך לייעל במידת מה את ההתמודדות בבחינה). ואכן, גם בעדות הנקבל, כשנשאל מדוע לדעתו הוכן הדף ענה הנקבל כי ניתן להניח שהדף הוכן "כדי להעזר בו לפתור את מועד א' בתרגול למועד ב'". . . . [מי שהכין את הדף הזה, זה לקצר זמן, זה לייעל זמנים בלימוד] (עמ' 10 לפרוטוקול עדות הנקבל). ככל שהדף מייצל את הלימוד למועד ב', ניתן להניח שיש בו גם כדי לייעל את ההתמודדות עם מועד ב' בזמן אמת.

23. קיימות אינדיקציות נוספות לעמדתי לפיה הדף האמור יכול להיות בעל ערך בבחינה.

Page 4

- ראשית, מוסכם על הכל כי הדף הוכן בין מועד א' למועד ב', ולכל הפחות כהכנה למועד ב'. נקודת המוצא היא שחומר שהוכן לקראת הבחינה (כזכור, בחינה בחומר סגור למעט קובץ התקינה) עשוי לסייע במהלך הבחינה.⁴
- שנית, הנקבל והעדה מטעמו הדגישו את השוני בין הבחינות – ולאור כך, את התועלת המועטה שבדף הפתרונות. אך מן המפורסמות הוא שבחינות נוטות להיות דומות בין המועדים. גם אם השאלות כמובן אינן זהות, אופיין ומבנה הבחינה דומה (וכך ראוי שיהיה). על כן, קשה לראות כיצד פתרון מועד א' אינו מסייע למועד ב', שוב, במסגרת בחינה בה הותר לסטודנטים להשתמש רק בחומר שהוגדר מראש.
- שלישית, הוצגו בפנינו עמדות מנוגדות מטעם שתי עדות. לפי העמדה הראשונה, שהובעה בעדותה של מתרגלת הקורס, הדף שהוכנס לבחינה ללא רשות משמעותי לפתרון הבחינה ומהווה יתרון לא הוגן. על פי העמדה השנייה, שהובעה על ידי בוגרת החוג (ומתרגלת בחוג אחר) מדובר בדף שלא מסייע (בהינתן החומר שהותר בבחינה). כאמור, אני סבור כי הפערים בין העמדות קטנים ממה שנחזה במבט ראשון, ולשיטתי יש בדף הפתרונות כדי להוות סיוע פוטנציאלי מסוים (גם אם מצומצם בהיקפו) שמבסס בענייננו את עבירת ההונאה. על כן, ההכרעה בין העמדות השונות – וקביעה מדויקת של היתרון הלא-הוגן שקיבל הנקבל מאותו דף – מתייתרת. אך אילו הייתי צריך להכריע בין העמדות הייתי נוטה להעדיף את דעת המתרגלת. אדגיש שהשאלה הרלוואנטית היא תרומת דף הפתרונות לפתרון מועד ב'. זו שאלה שלמתרגלת יש עימה היכרות ישירה, מתוקף תפקידה כמתרגלת הקורס, לרבות מעורבות בניסוח השאלות ובדיקתן.

24. בשולי הדברים, אציין שהועלתה בדיון האפשרות לפנות לעד מומחה מטעם בית המשפט (כגון חבר סגל מהחוג לחשבונאות). הנקבל התנגד לאפשרות זו, בשל חלופי הזמן מפתחת ההליך והחשש מעיכוב נוסף. סברתי שניתן להכריע בעניין על סמך עדויות שתי העדות, חקירתן הנגדית, וההתייחסויות הכתובות מטעמן. לאור הכרעתי זו האפשרות לפנות ל"עד מומחה" מטעם בית המשפט מתייתרת.

גרסתו של הנקבל

25. כזכור, לגרסת הנקבל אין לו כל קשר לדף שנמצא אצלו. הוא לקח את הקובץ מחבריו, וככל הנראה, הדף הוכן על ידי אחד מהחברים כהכנה למועד ב'. גרסה זו מעלה תמיהות רבות. ראשית, דף הפתרונות נחזה להיות דף מסייע לבחינה. הוא מודפס בצפיפות, ומכיל פתרונות תמציתיים של שאלות קודמות ביחד עם התייחסות תמציתית להוראות התקן בהקשרים שונים. קשה לראות את הערך בו כהכנה לבחינה, לאור העובדה שהוא אסור בשימוש בבחינה עצמה. על כן, לא ברור מדוע מאן דהוא יכין דף כזה ללא האפשרות להשתמש בו בבחינה. שנית, ובאופן קשור, הדף הוטמן בתוך קובץ התקינה (ואכן, לא נמצא בבדיקה ראשונה שערכה המתרגלת). הדעת נותנת כי דף זה הוסתר כדי שישמש לעזר בבחינה. שלישית, הנקבל טען שלקח את התקן טרם הבחינה מבלי לבדוק אותו. גרסה זו מעלה תהיות – מדוע, אם נטל קובץ שאינו שלו, לא טרח הנקבל לבדוק הקובץ בשבע עיניים. לבסוף, לאחר שנתפס, לא ברור מדוע הנקבל לא בירר את מקורה של הטעות – למשל, באמצעות נסיון למצוא את אותו חבר שהטמין את דף הפתרונות בקובץ.

26. אינדיקציה עובדתית לכיוון השני נעוצה בכך שלקראת סוף הבחינה הנקבל פנה למתרגלת בשאלה (ומיוזמתו עבר לשורות הראשונות). לכאורה, התנהלות זו מחזקת את גרסת הנקבל שלא ידע על קיומו של דף ה-A4 בתוך התקן. נתונים אלו לא משנים את מסקנתי. כזכור, בתחילת הבחינה נבדק הנקבל באופן מדויק על ידי המתרגלת (כפי שנבדקו גם נבחנים אחרים); בבדיקה זו לא נתפס דף הפתרונות. מכאן, ניתן היה להניח בסבירות גבוהה כי לא ייבדק שוב גם אם יפנה למתרגלת. כאמור, העובדה כי דף הפתרונות לא נתפס בבדיקה הראשונה מחזקת את המסקנה כי הוטמן בכוונה מכוון, מתוך כוונה לקבל יתרון לא-הוגן.

⁴ ובשולי הדברים, גם אם אין בדף כדי לסייע בפועל – אך הנקבל הכניסו לבחינה בכוונה לקבל יתרון לא הוגן – יש מקום להרשיע את הנקבל. השוו לעניין 14-2022-ד וכן לסעיף 34 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, לעניין נסיון לעבירה.

27. בסיכומם של דברים, הנקבל נכח בבחינה בחומר סגור (למעט קובץ שהותר) כאשר ברשותו דף עם פתרונות לשאלות קודמות וסיכום של סוגיות נבחרות. בדף זה יש בו כדי לסייע בבחינה. לנקבל אין הסבר טוב להימצאות הדף אצלו, והגרסה שנתן מעוררת תהיות. בהינתן צבר ראיות זה, שוכנעתי ברף העולה מעבר לספק סביר כי התקיימה בענייננו עבירת ההונאה. על כן מצאתי לנכון להרשיע הנקבל בעבירת ההונאה על אף כפירתו (והשוו לעניין ד-2020-62 בו, בדומה לענייננו, הרשעתי בעבירת ההונאה לאור מספר אינדיקציות עובדתיות ביחד עם חולשת הגרסה החלופית של הנקבל).

28. אשר על כן, אני מרשיע את הנקבל בעבירת ההונאה ובעבירת הפרת ההוראות.

הכרעת הדין ניתנה היום, 6.3.2025, בהיעדר הצדדים.

ד"ר שי נ. לביא

ס' הממונה על המשמעת

החלטת הממונה על המשמעת – גזר דין

1. לאחר מתן הכרעת הדין הודיעו הצדדים, בדיון שנערך בפניי (באופן מקוון), כי הגיעו להסדר בדבר עונשו של הנקבל. עיקריו של ההסדר הם מניעת זכאותו של הנקבל לתואר לכחצי שנה; והרחקתו מלימודים לשני סמסטרים, סמסטר ב' תשפ"ה וסמסטר א' תשפ"ו, כאשר את הסמסטר השני יוכל הנקבל להמיר בעבודות לטובת הציבור.
2. כידוע, לצדדים מרחב ניכר בקביעת ההסדר ביניהם, ורק לעיתים חריגות יתערב בית הדין בהסדר (ראו למשל ע/2016/2). מנגד, העונש הראוי לעבירת הונאה, ככלל, עומד לפחות על שנת הרחקה בפועל. וראו גם את פסק הדין המנחה בעניין ע/2015/5 ("עונש של הרחקה מינימלית בפועל לסמסטר אחד בלבד חייב להישמר למקרים שבהם אכן מתקיימות נסיבות משמעותיות... לקולא"). בענייננו, ככל שהנקבל ירצה את העבודות לתועלת הציבור, עונש ההרחקה נופל מסף זה. בדומה, מניעת הזכאות לתואר הוגבלה לכחצי שנה. לאור קשיים אלו ביקשתי, בדיון שהתקיים בפניי, את הבהרות הצדדים להסדר. להלן אפרט את רכיבי העונש העיקריים וכן את התייחסות הצדדים להסדר.
3. מניעת זכאות לתואר. הנקבל, כך הובהר, סיים לאחרונה את לימודיו לתואר ראשון.⁵ במצב העניינים הרגיל, אם כן, הנקבל היה זכאי לקבלת התואר כעת, והיה יכול להשתתף בטקס הסיום עם חבריו; בדומה, היה באפשרותו לגשת למבחני ההסמכה של מועצת רואי החשבון שמתקיימים בקיץ. מניעת זכאותו לתואר – עד לתאריך ה-1.8, כפי שהציעו הצדדים – תמנע ממנו לגשת לבחינות המועצה במועד הקיץ, ותחייבו לגשת לבחינות אלו במועד החורף (סוף שנת 2025/תחילת שנת 2026). לדחיית האפשרות לגשת לבחינות ההסמכה יש משמעות נוספות הנוגעות לאפשרויות התעסוקה של הנקבל. בעיקר, היא גם תדחה בכחצי שנה את תחילת התמחותו של הנקבל (היה אמור להתחיל התמחות בקיץ).
4. הרחקה לשני סמסטרים (עם אפשרות המרה של אחד מהסמסטרים בעבודות לטובת הציבור). לפי ההסדר המוצע, אם הנקבל יבחר להמיר את הסמסטר השני להרחקה בעבודות לתועלת הציבור, יחול עליו עונש הרחקה לסמסטר ב' תשפ"ה בלבד. הוצגו בפניי מסמכים המעידים על כוונתו הקונקרטית של הנקבל להתחיל תואר שני (בניהול) בסמסטר ב' תשפ"ה. מכאן, שהעונש המוצע דוחה, לכל הפחות, את לימודיו של הנקבל לתואר שני בכחצי שנה.
5. הצדדים סברו כי ההסדר הוגן, בהינתן ההגבלה על אפשרויות התעסוקה של הנקבל ויכולתו לגשת לבחינות ההסמכה (ולהתחיל התמחות). בנוסף, הצדדים הדגישו כי עבירת ההונאה בה הורשע הנקבל אינה ברף הגבוה. אמנם, הנקבל נתפס בבחינה כשברשותו דף עזר – כלומר, בנסיון מכוון לקבל יתרון לא הוגן בבחינה. אולם, כפי שהבהרתי בהכרעת הדין, התועלת מדף זה להצלחה בבחינה אינה משמעותית לאור האפשרות להשתמש בקבצי תקינה חשבונית בבחינה. וראו הפירוט בפסקאות 18-24 להכרעת הדין. בנוסף, ציינו הצדדים את התמשכות ההליכים, מסיבות שונות, שהכבידה על הנקבל. לבסוף, הצדדים הותירו לשיקול דעתי את היקף העבודות לטובת הציבור שעל הנקבל יהיה לרצות כתנאי להמרת ההרחקה; וכן את עונש ההרחקה המותנה.
6. הגעתי למסקנה כי יש מקום לקבל את ההסדר, בשינויים קלים. אמנם, העונש נופל מהרף הראוי, ככלל, לעבירות ההונאה. אך בנסיבות העניין העונש המוצע נכלל ב"מרחב ההסמכה" שאותו יש לכבד, בשינויים קלים (וראו גם הדיון בעניין ד-2024/12). אדגיש במיוחד את הנקודות הבאות. מניעת הזכאות לתואר דוחה בכחצי שנה את האפשרות של הנקבל לגשת לבחינות ההסמכה, ובהתאמה, גם את תחילת התמחותו. זוהי פגיעה קונקרטית ומשמעותית בנקבל ובאפשרויות התעסוקה שלו כרואה חשבון. בדומה, הנקבל הראה כי תכנן ללמוד לתואר שני (בניהול) – והרחקתו תדחה את תוכניותיו גם בחזית זו, כלומר, בלימודיו האקדמיים. העונש המוצע, איפוא, פוגע באופן קונקרטי הן באפשרויות התעסוקה של הנקבל והן בתוכניותיו האקדמיות. בנוסף, אני מסכים עם הצדדים כי עבירת ההונאה בענייננו אינה מצויה ברף הגבוה, לאור התועלת השולית, יחסית, שהיה ניתן להפיק מדף הפתרונות. עם זאת, מצאתי

⁵ כך, לרבות הקורס נשוא הקובלנה, עליו חזר הנקבל (בהצלחה).

לנכון להאריך את מניעת האישורים ל-1.9, כחצי שנה מסיום סמסטר א'; להתנות את המרת ההרחקה מסמסטר א' תשפ"ו בריצוי של עבודות לטובת הציבור בהיקף משמעותי, 80 שעות; ולהשית על הנקבל עונש הרחקה על תנאי גבוה, באופן יחסי.

7. אשר על כן, אני גוזר את עונשו של הנקבל כדלקמן:

- א. פסילת הקורס נשוא הקובלנה.
- ב. הרחקה בפועל לשני סמסטרים, סמסטר ב' תשפ"ה וסמסטר א' תשפ"ו. את סמסטר א' תשפ"ו יוכל הנקבל להמיר ב-80 שעות עבודה לטובת הציבור, בתיאום ובפיקוח דקנאט הסטודנטים. ביצוע העבודות עד לתחילת סמסטר א' תשפ"ו יהווה תנאי לחזרת הנקבל ללימודים בסמסטר א' תשפ"ו.
- ג. מניעת אישורים, לרבות ובפרט זכאות לתואר, עד ליום 1.9.2025. לתשומת לב המזכירות – מניעת האישורים פגה ב-1.9, אך הנקבל נמצא תחת הרחקה לפחות עד תחילת סמסטר א' תשפ"ו.⁶
- ד. הרחקה על תנאי של שלושה סמסטרים, למשך שלוש שנים מיום מתן פסק הדין.

גזר הדין ניתן היום, 6.4.2025.

ד"ר שי נ. לביא

הממונה על המשמעת

⁶ בדיון הובהר כי פרוצדורלית ניתן להפיק אישורים תחת הרחקה על ידי הסרה זמנית של ההרחקה, מתן האישורים, והחזרת ההרחקה.